PROCESUL DE INTEGRARE ECONOMICĂ ȘI ASOCIERE POLITICĂ A REPUBLICII MOLDOVA CU UNIUNEA EUROPEANĂ: EVALUAREA PROGRESELOR, PROVOCĂRILOR ȘI IMPLICAȚIILOR STRATEGICE

THE PROCESS OF ECONOMIC INTEGRATION AND POLITICAL ASSOCIATION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA WITH THE EUROPEAN UNION: ASSESSMENT OF PROGRESS, CHALLENGES AND STRATEGIC IMPLICATIONS

Alexandru DUBCEAC
Universitatea de Stat din Moldova
e-mail: *alexandrudubceac05@gmail.com*

CZU 327(478:4)

Rezumat. În ultimele două decenii, procesul de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană a fost analizat predominant prin prisma impactului economic al DCFTA, cadrului juridic al Acordului de Asociere și constrângerilor geopolitice precum conflictul transnistrean. Totuși, abordările integrate, care să coreleze progresul economic cu reformele instituționale, securitatea energetică, implicarea diasporei și transformarea digitală, rămân limitate. Prezenta lucrare își propune o analiză actualizată și multidimensională a integrării economice și politice, identificând progresele, obstacolele și perspectivele strategice. Metodologia combină analiza calitativă și cantitativă, utilizând rapoarte ale UE și Băncii Mondiale, strategii naționale, date statistice (BNS, Invest Moldova) și evaluări ale experților. Rezultatele evidențiază o integrare economică accelerată prin creșterea comerțului cu UE (65,4% din exporturi în 2023), atragerea de investiții străine directe preponderent europene și modernizarea sectoarelor strategice. În plan instituțional, reformele în justiție, anticorupție și mass-media marchează o convergență parțială la standardele europene, dar implementarea rămâne inegală. Dimensiunea socială se reflectă în mobilitatea academică, contribuția diasporei și obiectivele climatice ambițioase. Persistă vulnerabilități majore – conflictul transnistrean, riscuri hibride, polarizare politică și dependență energetică – care condiționează succesul aderării. Concluzia subliniază necesitatea unui ritm constant al reformelor și a valorificării integrale a sprijinului strategic european. Articolul este elaborat în cadrul implementării proiectului Jean Monnet Chair „EU’s role in the emerging international system” (EUREIS), nr. 101126798.

Cuvinte-cheie: *integrare europeană, Moldova-UE, Acord de Asociere, DCFTA, stat de drept, Parteneriat Estic, reformă, comerț internațional, politici publice, sustenabilitate.*
JEL: F15; F55; O52; K33

Abstract. Over the past two decades, the Republic of Moldova’s European integration process has been primarily examined through the economic impact of the Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), the legal framework of the Association Agreement, and

geopolitical constraints such as the Transnistrian conflict. However, integrated approaches linking economic progress with institutional reforms, energy security, diaspora engagement, and digital transformation remain scarce. This study provides an updated and multidimensional analysis of Moldova’s economic and political integration, highlighting achievements, persistent challenges, and strategic prospects. The methodology combines qualitative and quantitative methods, drawing on EU and World Bank reports, national strategies, statistical data (NBS, Invest Moldova), and expert assessments. Findings reveal accelerated economic integration via expanded trade with the EU (65.4% of exports in 2023), predominant EU-sourced foreign direct investment, and modernization of strategic sectors. Institutionally, reforms in justice, anti-corruption, and media indicate partial convergence with EU standards, though implementation remains uneven. The social dimension is reflected in academic mobility, diaspora contributions, and ambitious climate targets. Major vulnerabilities persist – the Transnistrian conflict, hybrid threats, political polarization, and energy dependency – which condition the success of accession. The study concludes by stressing the need for a consistent reform pace and full capitalization on strategic European support. The article has been prepared within the framework of the implementation of the Jean Monnet Chair project “EU’s Role in the Emerging International System” (EUREIS), No. 101126798.

Keywords: *European integration, Moldova–EU, Association Agreement, DCFTA, rule of law, Eastern Partnership, reform, international trade, public policy, sustainability.*

JEL: F15; F55; O52; K33

Introducere. Pe parcursul ultimelor două decenii, procesul de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană a constituit un subiect constant de interes în literatura de specialitate, fiind analizat predominant din perspectiva impactului economic al Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA), a cadrului juridic de asociere și a constrângerilor geopolitice, în special conflictul transnistrean. Rapoartele instituțiilor europene, studiile Băncii Mondiale și analizele unor centre de cercetare internaționale au evidențiat efectele pozitive ale liberalizării comerciale și ale alinierii legislative, dar și dificultățile persistente în implementarea reformelor structurale și instituționale. Cu toate acestea, abordările integrate, care să coreleze dimensiunea economică cu progresul în domeniul statului de drept, securitatea energetică, implicarea diasporei și transformarea digitală a serviciilor publice, rămân limitate, ceea ce conturează o lacună semnificativă în analiza comprehensivă a interdependențelor acestui proces.

În acest context, prezenta cercetare își propune să ofere o evaluare actualizată și multidimensională a stadiului economic și politic al integrării Republicii Moldova în UE, identificând atât progresele și reformele realizate, cât și obstacolele structurale și riscurile geopolitice care pot influența negativ parcursul de aderare. Analiza urmărește să răspundă unor întrebări fundamentale pentru înțelegerea acestui proces: măsura în care DCFTA a influențat performanțele economice ale Republicii Moldova; nivelul realizărilor în domeniul consolidării statului de drept și al reformei

justiției; și impactul riscurilor geopolitice și structurale asupra perspectivelor de integrare.

Prin corelarea dimensiunilor economice, instituționale și geopolitice, studiul propune o abordare comprehensivă, capabilă să surprindă dinamica complexă a apropierii Republicii Moldova de UE. Rezultatele cercetării urmăresc să ofere o bază științifică solidă pentru evaluarea etapelor parcurse, identificarea deficiențelor și conturarea unor direcții strategice de acțiune în perspectiva negocierilor de aderare și a integrării depline în spațiul european.

Gradul de investigare a problemei la momentul actual. Scopul cercetării. În literatura de specialitate, analiza procesului de integrare a Republicii Moldova în UE s-a concentrat preponderent asupra impactului economic al DCFTA – evidențiat, de exemplu, în rapoartele Băncii Mondiale (2023) –, asupra cadrului juridic al integrării, analizat de instituții precum Comisia Europeană, și asupra provocărilor geopolitice majore, în special conflictul transnistrean. Totuși, studiile cu abordare integrată, care să coreleze progresul economic cu reformele instituționale, securitatea energetică, implicarea diasporei și procesul de digitalizare a serviciilor publice, rămân limitate, ceea ce indică o lacună în cercetarea comprehensivă a dimensiunilor interdependente ale integrării europene.

Scopul prezentei cercetări constă în realizarea unei analize actualizate și cuprinzătoare asupra stadiului actual al integrării economice și politice a Republicii Moldova în UE, având ca obiectiv principal evidențierea progreselor înregistrate, a obstacolelor persistente și a perspectivelor strategice pe termen mediu și lung. În acest demers, investigația urmărește să răspundă unor întrebări fundamentale pentru înțelegerea procesului de apropiere de UE: în ce măsură DCFTA a influențat performanțele economice ale Republicii Moldova; care sunt realizările esențiale în domeniul consolidării statului de drept și al reformei justiției; și ce tipuri de riscuri geopolitice și structurale pot afecta în mod semnificativ parcursul de aderare. Această abordare integrată permite corelarea dimensiunilor economice, instituționale și geopolitice ale integrării europene, facilitând o evaluare comprehensivă a etapelor parcurse și a provocărilor ce urmează a fi gestionate.

Materiale utilizate și metode aplicate. Analiza de față se bazează pe o combinație de metode calitative și cantitative, menită să asigure o evaluare riguroasă și echilibrată a procesului de integrare europeană a Republicii Moldova. Totalitatea documentelor utilizate include rapoarte ale instituțiilor Uniunii Europene, studii elaborate de Banca Mondială și strategii naționale relevante, completate de date statistice furnizate de Biroul Național de Statistică și de platforma Invest Moldova. Acest material empiric a fost îmbogățit prin integrarea evaluărilor recente realizate de experți economici și politici, care au oferit perspective suplimentare asupra dina-

micii reformelor și a contextului geopolitic. Metodologic, cercetarea se bazează pe analiza comparativă a indicatorilor și informațiilor colectate, raportată la obiectivele prevăzute în Acordul de Asociere Republica Moldova–Uniunea Europeană și în cadrul politicilor UE dedicate vecinătății estice. Această abordare permite nu doar identificarea progreselor realizate, ci și a eventualelor discrepanțe între angajamentele asumate și rezultatele obținute.

Rezultatele obținute în baza analizelor științifice efectuate.

Premisele integrării și cadrul instituțional. Premisele strategice ale relațiilor Republicii Moldova cu UE, în perioada 2005–2025, se înscriu într-un proces gradual de aprofundare a cooperării politice și integrării economice, pe fondul extinderii UE către Est. După aderarea statelor est-europene în 2004, Republica Moldova a fost inclusă, în mai același an, în Politica Europeană de Vecinătate (PEV), ceea ce a creat cadrul formal pentru apropierea de structurile europene. Un pas decisiv a fost semnarea, în februarie 2005, a Planului de Acțiuni UE–Moldova, document care stabilea un set amplu de reforme politice, economice și sociale, consolidând rolul UE ca partener strategic în parcursul european al Chișinăului.

Lansarea Parteneriatului Estic, la summitul de la Praga din 7 mai 2009, a deschis un cadru comun de cooperare aprofundată între UE și fostele republici sovietice din est, având ca obiectiv explicit „asocierea politică și integrarea economică” progresivă. În 2010, aderarea Republicii Moldova la Comunitatea Energetică a facilitat convergența politicilor naționale cu acquis-ul european în domeniul energetic, iar în paralel a debutat dialogul privind liberalizarea regimului de vize. Un moment de cotitură a fost summitul de la Vilnius din 28–29 noiembrie 2013, care a culminat cu semnarea Acordului de Asociere, inclusiv a DCFTA, punând bazele unei asocieri politice strânse și integrării economice prin alinierea treptată la standardele comunitare. În aprilie 2014, liberalizarea completă a regimului de vize a facilitat mobilitatea cetățenilor moldoveni în spațiul european, consolidând legăturile interumane și cooperarea transfrontalieră [8].

Începând cu 1 iulie 2016, intrarea în vigoare deplină a Acordului de Asociere și a Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător a consolidat integrarea Republicii Moldova în piața unică europeană pentru bunuri și servicii, facilitând reducerea barierelor tarifare și non-tarifare și alinierea standardelor comerciale la normele UE.

La 3 martie 2022, Republica Moldova și-a depus oficial cererea de aderare la UE, marcând un pas strategic în aprofundarea integrării politice și economice. Reacția instituțiilor europene a fost promptă: la 5 mai 2022, Parlamentul European a adoptat o rezoluție prin care recomanda acordarea statutului de stat candidat Republicii Moldova, „pe baza meritelor” și în conformitate cu spiritul articolului 49 din

Tratatul privind Uniunea Europeană, subliniind importanța angajamentului reformator și a respectării valorilor fundamentale ale Uniunii [4].

La 23 iunie 2022, Consiliul European a recunoscut oficial perspectiva europeană a Republicii Moldova și i-a acordat statutul de stat candidat la aderarea la UE. Ulterior, în decembrie 2023, Consiliul European a adoptat decizia de deschidere a negocierilor de aderare, marcând o etapă esențială în parcursul european al țării. Prima conferință interguvernamentală Republica Moldova–UE, desfășurată la 25 iunie 2024 în Luxemburg, a consacrat lansarea formală a negocierilor de aderare. Ritmul accelerat al acestui proces – doar doi ani de la obținerea statutului de candidat – reflectă atât angajamentul ferm al autorităților moldovene în implementarea agendei de reforme europene, cât și sprijinul politic consistent al Uniunii.

Într-o perspectivă cronologică mai amplă, intervalul 2005–2025 evidențiază un proces de aprofundare progresivă a relațiilor cu UE: de la integrarea în Politica Europeană de Vecinătate și Parteneriatul Estic, la semnarea și implementarea Acordului de Asociere și a DCFTA, culminând cu obținerea statutului de candidat. Agenda strategică actuală este concentrată pe implementarea deplină a Acordului de Asociere, armonizarea legislației naționale cu acquis-ul comunitar și pregătirea tehnică și instituțională pentru etapele avansate ale negocierilor de aderare [7].

Baza juridică a procesului de integrare europeană a Republicii Moldova este fundamentată pe Acordul de Asociere (AA) Republica Moldova–UE, Acordul de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) și articolul 49 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE). Acordul de Asociere, semnat la 27 iunie 2014 la Bruxelles, constituie instrumentul principal al asocierii politice și integrării economice dintre părți. Intrat în aplicare provizorie în septembrie 2014 și deplină în iulie 2016, acesta include DCFTA, care prevede liberalizarea treptată a comerțului cu bunuri și servicii, concomitent cu armonizarea legislației naționale cu acquis-ul comunitar. Potrivit declarațiilor oficiale ale UE, Acordul de Asociere „pune bazele unei asocieri politice și ale unei integrări economice mai puternice”, facilitând schimburile comerciale prin reducerea barierelor tarifare și alinierea standardelor tehnice, sanitare și fitosanitare la cerințele europene.

Articolul 49 din TUE reprezintă temeiul juridic general al aderării, stipulând că orice stat european care respectă valorile fundamentale ale Uniunii – democrația, statul de drept, drepturile omului și libertățile fundamentale – poate solicita calitatea de membru. În plus, statul candidat trebuie să îndeplinească criteriile de la Copenhaga, care includ existența unor instituții politice stabile ce garantează democrația, funcționarea unei economii de piață competitive și capacitatea de a adopta și implementa integral *acquis-ul comunitar* [6].

În acest cadru, Acordul de Asociere consacră atât aspirațiile europene ale Republicii Moldova, cât și angajamentele sale de reformă menite să asigure conformitatea cu criteriile de aderare, inclusiv combaterea corupției și garantarea independenței sistemului judiciar. Preambulul documentului stipulează recunoașterea explicită, de către Uniunea Europeană, a orientării strategice a Republicii Moldova către integrarea europeană și a angajamentului acesteia de a construi o democrație funcțională și o economie de piață sustenabilă. În acest sens, Acordul de Asociere, împreună cu DCFTA, reprezintă fundamentul juridic imediat al procesului de integrare economică, în timp ce articolul 49 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE) stabilește cadrul juridic general aplicabil unei eventuale aderări, consacrând dreptul oricărui stat european de a solicita calitatea de membru al Uniunii, cu respectarea principiilor și valorilor fundamentale ale acesteia [3].

Impactul economic al integrării. Comerțul exterior al Republicii Moldova a fost profund influențat de implementarea DCFTA, care a deschis accesul preferențial pe piața unică europeană și a consolidat poziția Uniunii Europene ca principal partener comercial al țării. În anul 2023, UE a absorbit 65,4% din totalul exporturilor moldovenești, confirmând integrarea progresivă a economiei naționale în spațiul economic european. România s-a menținut ca principală destinație a exporturilor (35,1%), urmată de Ucraina, Italia și Germania, în timp ce ponderea Federației Ruse în exporturi a scăzut semnificativ, ajungând la doar 3,6%. Valoarea totală a exporturilor, estimată la 4,04 miliarde USD în 2023, a înregistrat o ușoară diminuare comparativ cu anul precedent, pe fondul conjuncturii internaționale nefavorabile. Cu toate acestea, structura exporturilor a rămas diversificată, incluzând produse din domeniul tehnologic, vinuri, produse agricole și alte bunuri competitive. Accesul preferențial la piața europeană, combinat cu procesul de aliniere a standardelor naționale la normele UE, a contribuit la reducerea barierelor comerciale și la creșterea competitivității exportatorilor moldoveni în mediul economic internațional [5].

Evoluția produsului intern brut (PIB) al Republicii Moldova în ultimii ani a fost puternic influențată de șocuri externe, determinând o abatere semnificativă de la traiectoria pozitivă înregistrată anterior. Ritmurile de creștere economică susținute, de aproximativ 4–5% anual înainte de 2022, au fost afectate de conjunctura regională și internațională nefavorabilă, în special de impactul crizei energetice și al conflictului armat din Ucraina. În anul 2023, PIB-ul real a înregistrat o creștere modestă de 0,7%, situându-se sub estimarea inițială de 2% formulată de Fondul Monetar Internațional. Acest rezultat a fost determinat, în principal, de reducerea cererii interne, presiunea inflaționistă persistentă și perturbările din lanțurile de aprovizionare. În pofida acestor constrângeri, perspectivele macroeconomice pe termen scurt indică o tendință de redresare moderată. Prognozele recente anticipează o creștere economică de aproxi-

mativ 2,6% pentru anul 2024, susținută de o ameliorare graduală a cererii interne, de stabilizarea pieței energetice și de efectele pozitive ale implementării reformelor structurale și ale programelor de sprijin extern. Această revenire rămâne, totuși, dependentă de evoluțiile geopolitice și de stabilitatea macroeconomică regională [2]. În contextul integrării europene, Republica Moldova beneficiază de sprijin financiar substanțial din partea Băncii Mondiale și a UE, orientat spre redresare economică și implementarea reformelor structurale. Analizele de impact macroeconomic indică faptul că DCFTA are potențialul de a genera o creștere suplimentară a produsului intern brut cu aproximativ 7–8% pe termen mediu, conform simulărilor realizate de Banca Mondială. Acest efect pozitiv este atribuit, în principal, intensificării exporturilor către piața unică europeană și îmbunătățirii eficienței economice prin alinierea standardelor naționale la cele ale UE. Creșterea competitivității, diversificarea piețelor de desfacere și atragerea de investiții în sectoare strategice constituie factori determinanți ai acestui impact, consolidând, totodată, reziliența economică a țării în fața șocurilor externe.

Investițiile străine directe (ISD) au înregistrat o dinamică semnificativă în contextul procesului de integrare europeană a Republicii Moldova, constituind un factor esențial pentru modernizarea și diversificarea economiei naționale. În anul 2023, fluxurile nete de ISD au totalizat 357,2 milioane USD, marcând o scădere față de nivelul de 586 milioane USD înregistrat în 2022, însă menținându-se la un nivel relevant pentru susținerea dezvoltării economice. Stocul total al ISD a atins 5,469 miliarde USD, ceea ce reprezintă o creștere de 10,6% comparativ cu anul precedent. Ponderea dominantă a capitalului provenit din statele membre ale UE este evidentă, 84% din totalul ISD având origine europeană. În termeni macroeconomici, stocul capitalului străin a reprezentat 33,1% din produsul intern brut al Republicii Moldova în 2023, indicând o integrare economică profundă în spațiul european. Noile investiții s-au concentrat cu precădere în sectoare strategice, precum tehnologia informațională, energia regenerabilă, infrastructura și industria prelucrătoare, domenii cu potențial ridicat de generare a valorii adăugate și de creștere a competitivității economiei naționale. În plus, companiile cu capital provenit din UE au contribuit în mod substanțial la sporirea productivității și s-au distins prin oferirea unor salarii medii superioare celor practicate de întreprinderile autohtone, având un impact pozitiv asupra standardelor de muncă și asupra nivelului de trai [5].

Progrese în reforma statului de drept. Reformele structurale în domeniile justiției, combaterii corupției și consolidării sectorului mass-media constituie piloni fundamentali pentru aprofundarea procesului de integrare europeană și pentru accesarea fondurilor nerambursabile oferite de Uniunea Europeană. În sectorul judiciar, implementarea Acordului de Asociere a determinat lansarea unui proces amplu de

evaluare externă (*vetting*) a magistraților și procurorilor, extinderea competențelor și capacităților instituționale ale Consiliului Superior al Magistraturii (CSM) și ale Consiliului Superior al Procurorilor (CSP), precum și reorganizarea hărții instanțelor judecătorești. Conform evaluărilor Comisiei Europene, s-au înregistrat progrese limitate, reflectate, de exemplu, în numirea a 11 din cei 12 membri ai CSM și a întregii componențe a CSP în formule noi. Cu toate acestea, rămân prioritare finalizarea procesului de *vetting* pentru toți magistrații, instituirea unor mecanisme meritocratice de selecție și reducerea duratei procedurilor judiciare.

În domeniul combaterii corupției, Republica Moldova a adoptat noi acte normative și documente strategice, precum Programul Național Integrat Anticorupție 2024–2028, care au condus la o ușoară îmbunătățire a situației, evidențiată de creșterea numărului de anchete și condamnări la diferite niveluri. Crearea Agenției Naționale de Integritate (ANI), cu atribuții în verificarea averilor și intereselor personale ale demnitarilor, reprezintă un progres instituțional semnificativ. Cu toate acestea, deficiențele în coordonarea interinstituțională și resursele limitate ale organelor specializate continuă să afecteze eficiența politicilor anticorupție. Atât Comisia de la Veneția, cât și GRECO au subliniat necesitatea consolidării independenței instituțiilor responsabile și a aplicării consecvente a legislației, inclusiv în verificarea averilor oficialilor de rang înalt. Uniunea Europeană condiționează parțial acordarea sprijinului financiar de obținerea unor rezultate tangibile în combaterea corupției și de respectarea deciziilor instanțelor europene referitoare la statul de drept.

În domeniul mass-mediei și al libertății de exprimare, recentele evoluții legislative din Republica Moldova au vizat consolidarea pluralismului și a transparenței, incluzând modificarea Legii audiovizualului, instituirea unui fond de sprijin pentru presă și inițiative menite să faciliteze accesul la informații de interes public. Cu toate acestea, rapoartele observatorilor independenți indică persistența unui grad ridicat de concentrare a proprietății mass-media, precum și influențe politice semnificative asupra proceselor editoriale. Amenințările la adresa jurnaliștilor – manifestate prin intimidări, atacuri și presiuni directe – continuă să fie o realitate, iar mecanismele de protecție a acestora rămân insuficient dezvoltate.

UE a solicitat autorităților de la Chișinău extinderea instrumentelor de transparență și consolidarea măsurilor de protecție a profesioniștilor din domeniul mass-media, concomitent cu investigarea promptă și imparțială a tuturor actelor de intimidare sau violență la adresa acestora. În ansamblu, progresele legislative și instituționale realizate reflectă o convergență parțială cu standardele europene, însă nivelul de implementare este în continuare neuniform și dependent de voința politică și de resursele disponibile. Mecanismele prevăzute de Acordul de Asociere – inclusiv monitorizarea continuă și consultările periodice desfășurate în cadrul Consiliului

de Asociere UE–Moldova, precum și rapoartele anuale de progres – confirmă necesitatea menținerii unei agende de reforme constante în acest sector strategic pentru consolidarea democrației și a statului de drept.

Dimensiunea socială și sustenabilitatea. Asocierea politică a Republicii Moldova cu UE se concretizează prin Acordul de Asociere, instrument juridic complex care acoperă domenii esențiale precum politica externă, securitatea și guvernanța democratică. Acest cadru instituțional oferă mecanisme clare de cooperare, inclusiv dialogul politic periodic și adoptarea de decizii comune în cadrul Consiliului de Asociere UE-Republica Moldova, prin care se urmărește alinierea obiectivelor și acțiunilor celor două părți. Pe dimensiunea socială, integrarea europeană se manifestă prin extinderea oportunităților de mobilitate, formare profesională și dezvoltare umană, încurajând schimburile interculturale și transferul de competențe. Un rol determinant în acest proces îl au remitențele provenite din diaspora, în special din partea cetățenilor – inclusiv tineri și lucrători din mediul rural – care activează în state membre ale UE. Contribuția acestora la economia națională este semnificativă, atingând în anul 2014 un nivel echivalent cu aproximativ 25% din produsul intern brut, fapt ce reflectă importanța capitalului financiar și uman generat de migrația temporară în spațiul european [1].

În prezent, remitențele sunt estimate la un nivel cuprins între 10% și 15% din produsul intern brut, având un rol esențial în susținerea cheltuielilor gospodăriilor și în stimularea economiilor rurale. Comunitatea moldovenilor stabiliți în UE – aproximativ 500.000 de persoane, majoritar în România și Italia – menține legături active cu statul de origine prin mecanisme instituționale, precum Consiliul Diasporei, și prin investiții direcționate către proiecte de dezvoltare locală. Programele europene Erasmus+ și Horizon Europe au facilitat accesul studenților și cercetătorilor din Republica Moldova la burse și rețele academice internaționale, contribuind la creșterea capitalului uman, deși acest proces a fost însoțit și de fenomenul migrației de înaltă calificare *(„brain drain")*. Dimensiunea de sustenabilitate și combatere a schimbărilor climatice este, de asemenea, integrată în parcursul european al Republicii Moldova. Cu sprijinul UE și al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, a fost elaborat Planul Național Integrat Energie și Climă (PNIEC) 2025–2030, document strategic ce urmărește decarbonizarea economiei. Țintele asumate sunt ambițioase: atingerea unei ponderi de 27% energie provenită din surse regenerabile până în anul 2030 și reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu aproximativ 68,6% față de nivelul anului 1990. În același timp, guvernul recunoaște că Republica Moldova prezintă o intensitate energetică de circa 3,4 ori mai mare decât media UE, ceea ce implică costuri semnificativ mai ridicate per unitate de PIB și necesită investiții structurale substanțiale pentru creșterea eficienței energetice [11].

Planul național de acțiune vizează implementarea unor politici integrate în domeniul eficienței energetice, al promovării surselor regenerabile și al dezvoltării infrastructurii verzi, în deplină concordanță cu cadrul normativ al Uniunii Energetice. Uniunea energetică a UE este o inițiativă a UE menită să asigure o aprovizionare cu energie sigură, sustenabilă, competitivă și la prețuri accesibile pentru toți cetățenii și întreprinderile UE. Aceasta se bazează pe trei piloni principali: securitatea energetică, competitivitatea și sustenabilitatea. Aceste obiective se completează cu inițiativele de cooperare în domeniul protecției mediului și al adaptării la schimbările climatice, asumate prin angajamentele Republicii Moldova în cadrul Acordului de Asociere cu UE și al Pactului de la Paris.

În ansamblu, dimensiunea socială și de mediu a procesului de integrare europeană implică modernizarea economiei și a societății în conformitate cu valorile fundamentale ale Uniunii, inclusiv promovarea justiției sociale și protecția mediului. Politicile europene de coeziune și dezvoltare rurală oferă Republicii Moldova oportunități financiare considerabile prin intermediul fondurilor structurale și al altor instrumente de vecinătate, destinate implementării proiectelor de dezvoltare regională și sprijinirii grupurilor vulnerabile. Totodată, aderarea treptată la diverse spații europene de cooperare – precum cel educațional, de cercetare sau al Spațiului Aerian Comun – evidențiază ancorarea Republicii Moldova în comunitatea politică europeană. În acest context, sectorul social beneficiază de transfer de bune practici și asistență tehnică din partea Uniunii Europene, contribuind astfel la consolidarea capacității instituționale și la creșterea calității vieții cetățenilor.

Provocări geopolitice și vulnerabilități. Conflictul transnistrean reprezintă una dintre principalele constrângeri structurale în procesul de integrare europeană a Republicii Moldova, întrucât prezența regiunii separatiste, sprijinite politic, economic și militar de Federația Rusă, afectează capacitatea statului de a implementa uniform reformele și politicile naționale. Probleme precum verificarea proprietății, colectarea impozitelor și aplicarea legislației în teritoriu sunt profund îngreunate. În plan geopolitic, Transnistria funcționează ca un potențial „punct de presiune" strategic, iar soluționarea durabilă a acestui diferend este considerată un element determinant pentru succesul integrării europene a Republicii Moldova.

În paralel, țara se confruntă cu forme complexe de rezistență hibridă, incluzând atacuri cibernetice, campanii de dezinformare și presiuni politice externe, intensificate în contextul războiului din Ucraina. Informațiile furnizate de mass-media pro-guvernamentală relevă incidente repetate ce au vizat infrastructura critică, precum și campanii coordonate de propagandă menite să erodeze încrederea publică în instituțiile democratice. În acest context, consolidarea securității cibernetice – cu sprijinul expertizei și finanțării europene – și creșterea reziliență ecosistemului

mediatic, inclusiv prin mecanisme eficiente de contracarare a dezinformării, devin obiective prioritare de securitate națională.

Pe plan intern, polarizarea politică dintre formațiunile pro-europene și cele pro-ruse continuă să afecteze ritmul reformelor structurale. Instabilitatea guvernamentală și crizele politice recurente, precum cele generate de schimbările de guvern din 2023, au condus la întârzieri în adoptarea unor proiecte legislative esențiale și în absorbția fondurilor europene. În consecință, continuitatea procesului de integrare depinde de stabilitatea coaliției de guvernare și de existența unui consens politic solid asupra direcției strategice pro-europene. În ceea ce privește securitatea energetică, deși Republica Moldova a realizat progrese în diversificarea surselor și rutelor de aprovizionare, dependența structurală de gazul rusesc continuă să constituie o vulnerabilitate majoră, amplificată de crizele energetice recente. Reducerea acestei dependențe, prin integrarea în piețele energetice europene și dezvoltarea infrastructurii de interconectare, rămâne un obiectiv strategic de primă importanță.

Oportunități strategice și sprijin UE. În pofida provocărilor existente, Republica Moldova dispune de oportunități strategice considerabile în relația sa cu Uniunea Europeană, în special prin accesul la fonduri și programe europene menite să susțină dezvoltarea economică, digitalizarea și tranziția sustenabilă. Țara beneficiază de o gamă largă de instrumente financiare, precum Instrumentul de Vecinătate, Dezvoltare și Cooperare Internațională (NDICI), Instrumentul de Asistență pentru Preaderare (IPA) și Mecanismul pentru o Tranziție Justă, care oferă sprijin tehnic și financiar pentru implementarea reformelor structurale. Un exemplu relevant îl constituie programul „Europa Digitală" (Digital Europe), cu un buget total de 7,5 miliarde EUR pentru perioada 2021–2027, destinat finanțării proiectelor de digitalizare și inovare tehnologică la nivel european. În februarie 2024, Republica Moldova a dobândit statutul de stat asociat la acest program, ceea ce îi permite accesul direct la finanțări competitive și la rețele de cooperare în domeniul digital. De asemenea, începând din octombrie 2021, Uniunea Europeană a acordat Republicii Moldova peste 1,09 miliarde EUR, direcționați către consolidarea rezilienței economice, asigurarea securității energetice și sprijin bugetar direct. Aceste resurse financiare reprezintă un catalizator important pentru modernizarea infrastructurii, diversificarea surselor energetice și creșterea capacității instituționale de implementare a politicilor publice conforme standardelor europene [3].

Programele Uniunii Europene constituie un pilon esențial pentru susținerea agendei digitale a Republicii Moldova, facilitând modernizarea administrației publice prin implementarea soluțiilor de e-guvernare, extinderea serviciilor de plăți online și sprijinirea dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii (IMM-uri) și a startup-urilor inovative. Aderarea țării la programul „Europa Digitală" și integrarea treptată în piața

digitală internă a UE creează premisele pentru creșterea competitivității economice și pentru accelerarea procesului de transformare digitală. În paralel, inițiativele regionale din sectorul tehnologiei informației contribuie la dezvoltarea competențelor digitale ale populației și la crearea de hub-uri de inovare, consolidând ecosistemul național de tehnologie.

Componenta de diaspora și capital uman reprezintă un vector strategic al dezvoltării socio-economice. Peste 450.000 de cetățeni moldoveni muncesc în state membre ale UE, generând atât fluxuri importante de remitențe, cât și transfer de know-how. Politicile recente vizează atragerea emigranților calificați și stimularea investițiilor acestora în economia națională prin programe precum „Diaspora Business" și scheme de garanții destinate IMM-urilor fondate de membri ai diasporei. În perspectiva aderării la Uniunea Europeană, Republica Moldova se confruntă cu necesitatea armonizării legislației în domenii cheie – educație, cercetare, transport și justiție – proces ce deschide oportunități pentru parteneriate internaționale avansate. De asemenea, cooperarea globală în domeniul energiei verzi, securității alimentare și sănătății publice permite atragerea de surse complementare de finanțare, inclusiv din partea Băncii Mondiale și a Băncii Europene de Investiții, consolidând reziliența și sustenabilitatea dezvoltării naționale.

Concluzii. Analiza procesului de integrare a Republicii Moldova în UE evidențiază o evoluție accelerată în ultimul deceniu, caracterizată de avansuri semnificative în plan juridic, economic și instituțional, dar și de persistența unor constrângeri structurale și geopolitice majore. Implementarea Acordului de Asociere și a DCFTA a consolidat poziția UE ca principal partener comercial și investitor al Republicii Moldova, generând o integrare economică progresivă, creșterea competitivității și modernizarea unor sectoare strategice. În paralel, reformele în domeniul justiției, anticorupției și mass-mediei au creat premisele alinierii la standardele europene privind statul de drept, însă nivelul de implementare rămâne inegal, fiind adesea influențat de factori politici interni. Dimensiunea socială și sustenabilă a integrării s-a materializat prin extinderea oportunităților educaționale și profesionale, prin implicarea diasporei în dezvoltarea economică și prin integrarea obiectivelor climatice și de energie verde în politicile naționale. Totuși, vulnerabilitățile persistente – conflictul transnistrean, riscurile hibride, polarizarea politică și dependența energetică – continuă să afecteze capacitatea statului de a avansa uniform în procesul de aderare. Sprijinul financiar și tehnic oferit de UE, inclusiv accesul la programe precum „Europa Digitală", NDICI și mecanismele de tranziție verde, reprezintă factori catalizatori pentru modernizarea economiei și consolidarea instituțională. În acest context, succesul integrării va depinde de capacitatea autorităților de a menține un ritm constant al reformelor, de a gestiona eficient vulnerabilitățile geopolitice și

de a valorifica pe deplin oportunitățile oferite de parteneriatul strategic cu UE. Pe termen mediu și lung, o abordare coerentă, multidimensională și orientată spre rezultate măsurabile este esențială pentru transformarea aspirațiilor europene ale Republicii Moldova în realități politice, economice și sociale durabile.

Referințe bibliografice:

1. Banca Mondială. (2014). *BM: 25% din PIB-ul Republicii Moldova este reprezentat de remitenţe*. Radio Europa Liberă Moldova. [online] https://moldova.europalibera.org/a/26628392.html (disponibil: 04.04.2025)
2. Benea, R. (2024). *FMI: Redresarea economică a Moldovei este mai lentă decât s-a anticipat*. Radio Europa Liberă Moldova. [online] https://moldova.europalibera.org/a/fmi-redresarea-economica-a-moldovei-este-mai-lenta-decat-s-a-anticipat/32934896.html (disponibil: 04.04.2025)
3. EEAS. (n.d.). *Uniunea Europeană și Republica Moldova*. Serviciul European de Acțiune Externă. [online] https://www.eeas.europa.eu/moldova/moldova-si-ue_ro?s=223# (disponibil: 04.04.2025)
4. Parlamentul European. (2022, mai 3). *Parlamentul European cere statelor UE să acorde Republicii Moldova statut de țară candidată*. Calea Europeană. [online] https://www.caleaeuropeana.ro/parlamentul-european-cere-statelor-ue-sa-acorde-republicii-moldova-statutul-de-tara-candidata-la-uniunea-europeana/ (disponibil: 05.04.2025)
5. Invest Moldova. (2024). *Lansarea Studiului 3.0 – Impactul ISD asupra economiei Republicii Moldova*.Agenția de Investiții. [online] https://invest.gov.md/lansarea-studiului-3-0-impactul-isd-asupra-economiei-republicii-moldova/
6. Comisia Europeană. (n.d.). *Criteriile de aderare (criteriile de la Copenhaga)*. EUR-Lex. [online] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/ALL/?uri=LEGISSUM:accession_criteria_copenhague (disponibil: 05.04.2025)
7. Consiliul Uniunii Europene. (2024, iunie 25). *UE deschide negocieri de aderare cu Republica Moldova*. [online] https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2024/06/25/eu-opens-accession-negotiations-with-moldova/ (disponibil: 05.04.2025)
8. EEAS. (2024). *Moldova Report 2024* [Raport oficial]. Serviciul European de Acțiune Externă. [online] https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2024/Moldova%20Report%202024.pdf (disponibil: 05.04.2025)

9. Invest Moldova. (n.d.). *Ce a exportat Moldova în 2023?*. https://invest.gov.md/ce-a-exportat-moldova-in-2023/
10. World Bank. (2024, octombrie 23). *Moldova country overview*. [online] https://www.worldbank.org/en/country/moldova/overview (disponibil: 05.04.2025)
11. Ministerul Energiei. (2025). *Planul Național Integrat pentru Energie și Climă – o foaie de parcurs pentru economie și sustenabilitate*. Guvernul Republicii Moldova. [online] https://energie.gov.md/ro/content/planul-national-integrat-pentru-energie-si-clima-o-foaie-de-parcurs-pentru-economie-si?month=2025-05# (disponibil: 05.04.2025)